

3. Vasilyev I.A., Magomed-Eminov M.SH. Motivatsiya i kontrol za deystviyem. - M., 1991. - 144 s.
4. Каршибоев, С. (2022). Yosh yetakchining rahbarlikka xos psixologik jihatlari. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 464-467.
5. Sardor, Q., & Sarvinoz, Z. (2023). SHARQ MUTAFAKKIRLARI TALQINIDA MOTIVATSIYA MUOMMOSI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 362-366.
6. Sardor, Q., & Sarvinoz, Z. (2023). XORIJ OLIMLARI TOMONIDAN MOTIVATSIYA MUAMMOSINING O'RGANILGANLIGI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 366-371.
7. Yuldashev, S. (2021). THE PEDAGOGICAL ESSENCE OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A TEACHER IN MILITARY EDUCATION. International Journal of World Languages, 1(2).
8. Yo'ldoshyev, S., & Sultonaliyeva, G. (2023). O'QUVCHI XULQ-ATVORNING PSIXOLOGIK KORREKSIYASI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).
9. Aziza, K., & Xurshida, M. (2023). TA'LIM-TARBIYA JARAYONINI TASHKIL ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 419-422
10. Aziza, K., & Mohinabonu, H. (2023). TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 87-89.
11. Aziza, K., & Mohinabonu, H. (2023). TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 87-89.
12. Madina, A., & Lobar, R. (2023). HUQUQIY ONG TUSHUNCHASINI O'RGANISHNING NAZARIY JIHATLARI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 375-379.
13. Madina, A., & Donoxon, M. (2023). OILADA YOSHLARNI TOLERANT MADANIYATLI QILIB TARBIYALASH VA IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 353-358.

BO'LAJAK MUHANDIS-ELEKTRIKLARNING INTELLEKTUAL KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA ULARNING KASBIY SIFATLARIGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR VA ULARNING YECHIMI

Qurbanov Abror Abdinasir o'g'li
Jizzax politexnika instituti, O'zbekiston
abror.qurbanov@bk.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak muhandis-elektriklarning o'zgaruvchan kasbiy faoliyat sharoitlariga tez moslashuvchan yosh mutaxassislarni tayyorlash

ularning intellektual kompetentsiyasini rivojlantirish muammosi bugungi kunda pedagogik olimlarning oldida turgan dolzarb mavzulardan biri sifatida muammo va yechimlari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy kompetensiya, kasbiy faoliyat, intellektual tayyorgarlik, intellektual rivojlanish.

Bugungi kunda bo'lajak muhandis-elektriklarning intellektual va kasbiy harakatchanligiga qo'yiladigan talab juda dolzarbdir.

Bo'lajak muhandis-elektriklarga qo'yiladigan zamonaviy talablar shundan iboratki, kasbiy va intellektual harakatchanlik, o'z-o'zini tarbiyalash ko'nikmalari va tadqiqot tajribasini egallash talabiga ega bo'lib, ularga faoliyatning yangi yo'nalishlarini mustaqil ravishda o'zlashtirishga imkon beradi.

Aynan intellektual kompetentsiyada umumiy ta'lim qobiliyatlari: doimiy ravishda ma'lumotlarni qidirish, tanlash va qayta ishlash qobiliyati; axborotning o'zaro ta'siri usullari, axborotni o'zlashtirishning yangi usullaridan foydalanish istagi, samarali muloqot va hamkorlik; o'z-o'zini tarbiyalash va mustaqil o'rganishga tayyorlik, kasbiy harakatchanlikni rivojlantirish mujassamlanadi.

Texnologiyalarni jadal rivojlantirish va yangilash kasbiy faoliyat sifati va shartlarini doimiy ravishda o'zgartirib, mutaxassisni butun umri davomida kasbdagi faoliyatning yangi usullari va turlarini qayta-qayta o'zlashtirishga, malaka va ta'lim darajasini oshirishga, ish joyini o'zgartirishga majbur qiladi. Bu holat bo'lajak muhandis-elektriklarni intellektual qobiliyatlarni rivojlantirishning individual psixologik mexanizmlarini faollashtirishning samarali usullarini izlashga, tobora ko'proq e'tibor berishga majbur qiladi.

Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda shuni aytish mumkinki, bugungi kunda pedagog olimlarning oldida turgan dolzarb muammolardan biri, bo'lajak muhandis-elektriklarning intellektual kompetensiyalarini shakllantirish hisoblanadi.

Shu munosabat bilan bo'lajak muhandis-elektriklarni tayyorlashni insonparvarlashtirish tamoyili dolzarb bo'lib qoladi, chunki tashkiliy-texnik muammolarni hal qila olmaslik, intellektual tayyorgarlikning pastligi, mehnat jamoasida hissiy muvozanat va xavfsizlikni ta'minlay olmaslik texnik va psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Uskuna va texnologiyalarning uzluksiz rivojlanishi, ularning eskirishi, asbob-uskunalar dasturiy ta'minotining doimiy yangilanib turishi bo'lajak muhandis-elektriklardan o'zgarishlarga tez moslashishni talab qiladi. Bo'lajak muhandis-elektriklar nafaqat bilimlar ro'yxatini egallashi, balki o'zini mustaqil uzluksiz intellektual rivojlanish asoslari bilan qurollantirishi, shu bilan uning kasbiy kelajagini ta'minlashi kerak.

Elektr energetikasi (elektr ta'minoti) bakalavriat ta'lim yo'nalishi o'quv rejasi va fanlar dasturlariga qo'yiladigan quyidagi umumiy talablar mavjud.

Bakalavriat ta'lim yo'nalishi o'quv rejasi va fanlar dasturlari ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrlar kasbiy faoliyatlarining tavsifi xamda kasbiy kompetensiyalariga qo'yiladigan talablarga muvofiq, talabalar majburiy va tanlov fanlarini o'zlashtirishi,

amaliyotlarni o'tishi va natijada kasbiy faoliyatida zarur bilim, ko'nikma va malaka kompetensiyalarini egallashini ta'minlovchi mazmunda ishlab chiqiladi.

O'quv rejalarga kiritiladigan majburiy va tanlov fanlar turdosh oliy ta'lim muassasalari bilan xamkorlikda tayanch oliy ta'lim muassasalari tomonidan belgilanadi [1].

Oliy ta'lim muassalarida bo'lajak muhandis-elektriklarini tayyorlash fundamental bilimlar va fanlararo aloqalarga asoslanadi. Muhandislik - bu jamoaviy, ijodiy, ko'p vaqt talab qiladigan ish bo'lib, u ham intellektual, ham jismoniy kuch talab qiladi. Kadrlarni tanlashda nafaqat mutaxassisning kognitiv sohasi, balki uning psixologik mosligi, kommunikativ qobiliyatlari, psixologik harakatchanligi, boshqaruvchanligi, ya'ni kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishga imkon beradigan fazilatlar ham hisobga olinadi.

Ishlab chiqarishdagi kasbiy faoliyatning asosiy yo'nalishlaridan tashqari, bo'lajak muhandis-elektriklar rahbar, murabbiydir. Samarali boshqaruvni amalga oshirish, qulay psixologik muhitni yaratish uchun u jamoa a'zolarining shaxsiy fazilatlarini o'rganish uchun turli xil texnika va usullarga ega bo'lishi, turli ishlab chiqarish vaziyatlarida tarbiyaviy ish usullarini egallashi, o'z qo'l ostidagilar uchun bir qator o'qitish usullari: tushuntirish, ko'rsatish, materialni og'zaki taqdim etish, ma'ruzalar bilan gapirish usullaridan foydalanishga ega bo'lishi kerak [2].

Bu borada pedagog olimlardan P.Y. Galperinning fikriga ko'ra, aqliy harakatlarning bosqichma-bosqich shakllanishi nazariyasi doirasida intellektual faoliyatning rivojlantiruvchi ta'sirini ta'lim jarayonida talabalarning tezkor fikrlash, obyektlarni tasavvurda aks ettira olish, kasbiy faoliyatga yo'naltirish usullari orqali amalga oshirish kerakligini ta'kidlaydi. Rivojlanayotgan ta'lim sharoitida intellektual faoliyat usullarini shakllantirish muhim o'rin egallaydi. Buni qanday o'rganish kerak, qanday yo'llar bilan bilim olish mumkin degan savollarga javob berish uchun kognitiv faoliyatni ochib berishimiz zarur.

Kognitiv faoliyatni shakllantirish tashqi, obyektiv harakatdan ichki, aqliy harakatga o'tishni maqsadli boshqarishni anglatadi. Kognitiv tuzilmalarning alohida ahamiyati umumlashtirilgan sxemalar (tuzilmalar) nafaqat amaliy va kognitiv tajribani sintez qilish, balki fikrlash quroli ham ekanligi bilan belgilanadi. Talaba muammoga duch kelganda va u uni hal qilmoqchi bo'lsa, uning fikrlari tizimli tarzda harakatlanishi lozim. Bu esa o'z navbatda qabul qilingan fikrlarning samarasiz bo'lishni to'xtatadi, u muayyan muammoni hal qilish strategiyasini tanlash imkonini beruvchi tizimga asoslanadi. Faqat bilimlarni ifodalashning tuzilgan tizimi umumiy qabul qilingan harakat usullaridan farqli ravishda ijodiy izlanish imkoniyatini berishi mumkin. Binobarin, o'quv jarayonida talabaga nafaqat ma'lum hajmdagi bilimlarni uzatish, balki ichki tuzilmani belgilovchi o'zaro bog'liq sxemalar tizimini ham shakllantirish zarur [3-7].

O'quv jarayonini tashkil etish nuqtai nazaridan ta'lim bu maxsus tashkil etilgan, motivatsion kognitiv faoliyatni talab qiladigan murakkab va rivojlanuvchi tizimdir. Bu tizim talabalarda intellektual kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida, yangi vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, muammoli mashqlarni ijodiy hal etish kabi holatlarni o'z ichiga oladi. Shuningdek bo'lajak muhandis-elektriklarni kasbiy motivatsiyalarini oshirish, bu tizim muhim natijalarga erishishga yo'naltirish, o'z-

o'zini tarbiyalash va o'zini o'zi boshqarish faoliyatiga tayyorlashni nazarda tutadi. Binobarin, har bir o'quvchining o'ziga kerakli bilimlarni qanday o'zlashtirishi, o'z-o'zini anglash yo'lida ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarishi haqida ma'lumot olishi uchun sharoit yaratish zarur.

Intellectual kompetentsiyaning tavsiflangan tarkibiy qismlari bizga intellektual kompetentsiyani shakllantirish darajalarini aniqlashga yordam berdi. Biz intellektual kompetentsiyani shakllantirish darajalarini uchga ajratamiz. Bular: yuqori daraja, o'rtacha daraja va past daraja.

Yuqori daraja talabaning ahamiyati, qadriyati va intellektual faolligini ongli ravishda tushunishni ta'minlaydi. Talabalarda intellektual muammolarni hal qilishga qiziqish ortib boradi. Ular intellektual muammolarni hal qilishga ijodiy yondashish va natijalarni tahlil qilish qobiliyatini ifodalash bilan tavsiflanadi. Talabalar o'zlarining intellektual faoliyatlarini mustaqil nazorat qilishlari, tushunishlari va mukammallashtirishlari mumkin.

O'rtacha daraja talabalarining intellektual faoliyatining ma'nosini, ahamiyatini tushunishi, faoliyat maqsadini tushunish qobiliyatiga ega bo'lishi bilan tavsiflanadi. Talabalar intellektual muammolarni hal qilishda qiziqish mavjudligini namoyish etadilar. Talabalar intellektual vazifalarni hal etish va tahlil qilishga ijodiy yondashishga qodir. Talabalar o'zlarining intellektual faoliyatini nazorat qilish, tushunish va sozlash qobiliyatini namoyon etadilar.

Talabalarining intellektual kompetentsiyasining past darajasi intellektual kompetentsiyaning ahamiyati va qiymatini tushunmaslik bilan tavsiflanadi. O'quvchilar intellektual muammolarni hal qilishda bir xil qiziqish ko'rsatadilar, ular uchun ko'pincha uning intellektual faoliyati maqsadini amalga oshirishning iloji yo'qligi, vazifalarni hal qilishga ijodiy yondashishning iloji yo'qligi, o'z intellektual qobiliyatlarini tahlil qilishda zaruriy ko'nikmalar yetishmasligi yoki qiyinchiliklar paydo bo'lishi bilan tavsiflanadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. 5310200 – Elektr energetikasi (elektr ta'miniti) bakalavriat ta'lim yo'nalishining malaka talablari // Toshkent-2020. 17- bet.

2. Гончарук Н. П. Развитие интеллектуальной компетентности и профессиональной мобильности научно-педагогических кадров в условиях информационного общества / Н.П.Гончарук. - Казань : Изд-во МОиН РТ, 2011.- 224 с.

3. Kurbanov A. STRUCTURE OF DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL COMPETENCE OF THE STUDENTS //Science and innovation. – 2023. – T. 2. – №. B3. – С. 236-243.

4. Курбанов А. ТАЛАБАЛАДАРДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ КОМПЕТЕНСИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ПЕДАГОГИК МУАММОСИФАТИДА: Kurbanov Abror, Jizzax politexnika instituti assistenti //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2022. – №. 4. – С. 230-234.

5. Курбанов А. Интеллектуал kompetensiyaning tarkibiy tuzilishi //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 1/S. – С. 268-277.

6. Abdinasir o'g'li Q. A. BO 'LAJAK MUHANDIS-ELEKTRIKLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING METODIK ASOSLARI //E Conference Zone. – 2022. – C. 21-24.

7. Abdinasir o'g'li Q. A. TALABALARDA INTELLEKTUAL KOMPETENSIYALARNING RIVOJLANTIRISHNING TARKIBIY QISMLARI //E Conference Zone. – 2022. – C. 27-30.

MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASI

Savronova Shahina

O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali talabasi

Jo'rayev M.M.

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tili o'qitishning zarurat ekanligini asoslanib, chet tilini o'qitish maktabgacha ta'lim yoshidan boshlab amalga oshirishning afzalliklari haqida fikr yuritilgan bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tili o'qitishning eng zamonaviy va samarali usullari sifatida o'yin texnologiyasi, axborot-kommunikatsiya vositalari va multfilmlardan foydalanish imkoniyatlari haqidagi mulohazalar keltirilgan. Bu esa, o'z navbatida, tegishli chet til o'qitish texnologiyasini qo'llashni taqozo etadi. Bundan tashqari ushbu maqolada maktab o'quvchilariga ingliz tilini o'rgatish usullari, ularni darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish haqida so'z boradi. Dars jarayonida o'quvchilar diqqatini jamlash, yangi so'zlarni yodlatish usullari, turli xil shunga o'xshash o'qitish metodikalari ifodalangan.

Kalit so'zlar: pedagog, xorijiy tillar, o'qituvchi mas'uliyati, 3 4 5 6 so'z metodi, yashil ruchka, 80/20 usuli, texnologiya, multfilm, kommunikatsiya, Shexter usuli.

Soha mutaxassislarining fikricha chet tilini o'qitishda ko'p yuzaga kelayotgan muammolarning asosiy sababi o'rganuvchilarning yoshi bilan bog'liq hisoblanadi. Ularning fikricha ingliz tilini o'rganishni ancha ertaroq boshlashni tavsiya etadi, ya'ni imkon qadar maktabgacha ta'lim va tarbiya yoshi 5-7 yoshligidan. Bundan tashqari hozirgi kunda ingliz tili eng rivojlangan tillar sirasiga kirmoqda. Chet tillari, ayniqsa, ingliz tili insonning har bir bosayotgan qadami uchun kerak bo'lmoqda. Shu sababli, 2015- yildan boshlab O'zbekistondagi barcha oliy yurtlarda hamda maktablarda ingliz tili fani o'qitila boshladi. Ingliz tilini ko'plab insonlar, ayniqsa, yoshlar qiziqib o'rganishmoqda. O'qituvchi orqali fan seviladi deganlaridek, fanlarning qiziqarli bo'lishi, dars jarayoni samarali o'tishi, bularning barchasi albatta o'qituvchiga va uning o'qitish metodikasiga bog'liq.

Chet til – bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda G'arbiy Yevropa tillari va Sharq tillari o'qitilib kelinmoqda. Bu tillar ta'lim muassalarining o'quv rejalaridan o'rin olgan. Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng, chet tillarini o'rganish rivojlandi va yoshlar uchun ko'plab kitoblar sotib olindi. Birinchi prezidentimiz Islom